

Acta Medicinae et Sociologica (2025)
Vol. 16. No. 41. (153-176)

doi:

<https://doi.org/10.19055/ams.2025.12/31/7>

UNIVERSITY OF
DEBRECEN
FACULTY OF
HEALTH SCIENCES

NYÍREGYHÁZA

A tanári pályaujraorientáció motivációs mintázatai a posztpandémiás szakmai tanárképzésben - egy kvalitatív modell bemutatása

Kattein-Pornói Rita¹

¹egyetemi adjunktus, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 1117, Magyar Tudósok körútja 2., [ORCID: 0009-0004-4244-0466](https://orcid.org/0009-0004-4244-0466)

INFO

Kattein-Pornói Rita
kattein-pornoi.rita@gtk.bme.hu

Keywords

FIT Choice,
Atlas.ti,
motivational dimensions,
Teacher Career
Reorientation
Motivational Model

ABSTRACT

Abstract

Teacher career choice has become a prominent field of research in educational sciences over the past decade, with increasing attention to motivations related to adult career change. This study examines the choice of the teaching profession from a life-course and reflexive perspective, employing the FIT-Choice model developed by Watt and Richardson (2007) exclusively as a deductive reference framework, while remaining open to the contextual specificities of Hungarian vocational teacher education. The empirical basis of the research consists of N = 187 motivation letters submitted by applicants to the engineering teacher and economics teacher education programmes at the Budapest University of Technology and Economics. The texts were analysed using qualitative methods with the support of Atlas.ti software, applying a combined deductive–inductive coding strategy. The analysis identified six major motivational dimensions, which partially correspond to the theoretical categories of the FIT-Choice model, while also revealing novel, context-specific motives embedded in the Hungarian higher education and societal environment. These findings contribute to a more nuanced understanding of contemporary interpretations of the teaching profession within an increasingly unstable social context.

Kulcsszavak

FIT Choice,
Atlas.ti,
motivációs dimenziók,

Absztrakt

A tanári pályaválasztás az elmúlt évtizedben a neveléstudomány kiemelt kutatási területévé vált, különös tekintettel a felnőttkori pályaváltás motivációira. A tanulmány a tanári hivatás választását életút-reflektív perspektívából

Tanári Pályaújraorientációs Motivációs Modell	vizsgálja, a Watt és Richardson (2007) által kidolgozott FIT-Choice modellt deduktív referenciakeretként alkalmazva, ugyanakkor nyitottan a magyar szakmai tanárképzés kontextuális sajátosságaira. A kutatás alapját a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mérnöktanár- és közgazdászstanár-képzéseire jelentkezők N=187 motivációs levele képezte. A szövegek kvalitatív elemzése az Atlas.ti szoftverrel, deduktív–induktív kódolási eljárással valósult meg. Az elemzés eredményeként hat fő motivációs dimenzió rajzolódott ki, amelyek részben kapcsolódnak a FIT-Choice elméleti kategóriáihoz, részben pedig új, a magyar felsőoktatási és társadalmi környezethez kötődő motívumokat tárnak fel, hozzájárulva a tanári pálya kortárs értelmezéséhez egy instabil társadalmi közegben.	
Beérkezett: 2025.11.17.	Bírálat: 2025.12.09.	Elfogadva: 2025.12.23.

Problémafelvetés

A pedagóguspálya-választás motivációit feltáró magyar kutatások az elmúlt két évtizedben több tudományterületi megközelítésben igyekeztek feltérképezni azokat a belső és külső tényezőket, amelyek a tanári hivatás választásához, illetve a pályán maradáshoz kapcsolódnak. A vizsgálatok közös kiindulópontja, hogy a tanári pályaválasztás komplex, érték- és attitűdalapú döntés, amelyet egyszerre formálnak az egyéni hivatástudat, a társadalmi megbecsülés szintje és az oktatáspolitikai környezet. A kutatási eredmények következetesen rámutatnak arra, hogy Magyarországon a tanári hivatás iránti elköteleződés alapvetően intrinzik és altruista jellegű, míg az extrinzik tényezők – a jövedelmi, presztízs- és karrierlehetőségek – háttérbe szorulnak (ezt az is alakítja, hogy a tanárok mennyire elégedettek munkájuk különböző összetevőivel – leginkább a munkájuk tartalmi részével elégedettek, annak jövedelmi és karrierlehetőségeivel és presztízsével viszont nem, lásd ehhez Fónai és Csonka 2023).

A pályamotivációk vizsgálatának hazai történetében meghatározó szerepet tölt be Köcséné Szabó Ildikó 2001-es pályaszocializációs kutatása, amely már a 2000-es évek elején érzékelte a tanárképzés strukturális feszültségeit és a pályaválasztás presztízisproblémáit. Míg vizsgálatában a túlképzés és a „másodlagos karrierként” megélt pedagóguspálya dominált, addig az utóbbi évek adatai a hivatás iránti elkötelezettség megerősödését mutatják. Szivák Judit (2002) a konstruktivista pedagóguskutatás szemszögéből értelmezi a pályaválasztás háttérét, és hangsúlyozza, hogy a tanári identitás nem statikus adottság, hanem folyamatosan alakuló kognitív és reflektív konstrukció. A

tanárképzés sikerességét ezért nem pusztán a képességek megléte, hanem a tanulási és gondolkodási folyamatokhoz való viszony, illetve a szakmai önreflexió mélysége határozza meg. Hercz Mária (2005) történeti áttekintése ehhez kapcsolódva megállapítja, hogy a pedagógusmunka eredményességét a személyiség, a gondolkodásmód és a viselkedésminta egysége biztosítja, s a hivatás sikeressége nem a tanítás technikai aspektusaiban, hanem a pedagógus személyiségében rejlik.

A tanári pályát meghatározó motivációs dimenziók vizsgálatában áttörést jelentett a FIT-Choice modell hazai adaptálása, amelyet az Oktatási Hivatal megbízásából Paksi, Veroszta, Schmidt, Magi, Vörös, Endrődi-Kovács és Felvinczi (2015) végeztek el. Az eredmények alapján a pedagóguspályát elsősorban intrinzik motivációk vezérlik: a „Gyermekekkel való munka”, a „Gyermekek jövőjének alakítása” és a „Karrier intrinzik értéke” bizonyultak a legerősebb tényezőknek. A pedagógusok a pályát magas szakmai elvárásokkal járó, nehéz hivatásként értékelik, ugyanakkor az anyagi és társadalmi megbecsülést nem tekintik motiváló tényezőnek - ezek a dimenziók háttérbe szorulnak már a pályaválasztás időszakában is (ezt az ellentmondást vizsgálja Fónai és Szabó 2024-es tanulmányukban).

A vizsgálat egyértelműen az intrinzik motivációk dominanciáját mutatja, miközben a pályaválasztásban fontosak a szakmai közegehez kapcsolódó intézményi és támogató tényezők (tantestületi légkör, bizalom, szervezeti kultúra). Nemzetközi összevetésben a magyar pedagógusok motivációs szerkezete nagyrészt hasonló más országok mintáihoz, azonban a szocializációs hatások és a pályával kapcsolatos magas elvárások és terhelés percepciója hangsúlyosabban jelenik meg.

A hazai pedagógusok tehát jellemzően nem a külső jutalmak, hanem a személyes elköteleződés és társadalmi hasznosság miatt választják a pedagóguspályát. A FIT-Choice modell hazai eredményei jól illeszkednek a nemzetközi tendenciákhoz, ugyanakkor a magyar kontextusban néhány sajátos tényező is megfigyelhető. A tanári pálya választása sok esetben társadalmi mobilitási lehetőségként jelenik meg, különösen az alacsonyabb gazdasági háttérrel rendelkező jelentkezők körében, akik számára az értelmiségi státusz elérése a pedagógusképzésen keresztül válik elérhetővé. Thun Éva (2014) kutatásai rávilágítanak a pálya erőteljes elnőiesedésére és az ebből fakadó presztízsz problémákra, valamint az úgynevezett „üvegplafon” jelenségre, amely a nők előmeneteli lehetőségeit korlátozza a vezető pozíciókban. Pócsik Orsolya (2015) a pedagóguspálya generációs átörökítését vizsgálva kimutatta, hogy a

pedagógus szülőkkel rendelkező fiatalok nagyobb valószínűséggel választják ezt a hivatást, és döntésükben erőteljesen megjelenik az értékközvetítő, példamutató szülői attitűd, mint belső minta.

A magyar pályamotivációs kutatások összességében azt a képet rajzolják meg, hogy a tanári hivatást elsősorban az intrinzik és altruista értékek határozzák meg, s ezek képesek fenntartani az elköteleződést egy olyan társadalmi környezetben is, ahol az extrinzik tényezők nem biztosítanak elegendő vonzerőt. A tanári munka tehát a hazai vizsgálatok alapján elsősorban értékközpontú, hivatásként megélt tevékenység, amelyben a személyiség, az önreflexió és a társadalmi felelősségvállalás meghatározó szerepet játszik (jelenlapszámban ezt a jelenséget elemzi Bacsa-Bán és Cserné Aderman 2025; Máté-Szabó és Márkus 2025; R. Fedor és munkatársai 2025).

E kutatási eredmények ugyanakkor elsősorban a pályakezdő tanárjelöltek motivációira fókuszáltak, miközben háttérben maradt a felnőttkori pályaváltás, valamint a tanári hivatás újratanulásának és újraértelmezésének folyamata. Ezt a hiátust felismerve dolgoztam ki a Tanári Pályaújraorientációs Motivációs Modellt (TPMM), amely a tanári motivációt és identitásképződést nem egyszeri pályaválasztási döntésként, hanem életút-reflektív, értékalapú újratervezési folyamatként értelmezi. A kutatás célja nem egy meglévő motivációs modell strukturális továbbfejlesztése, hanem egy olyan, kvalitatív empirikus elemzésen alapuló elméleti keret megalkotása, amely képes megragadni a pályaváltó tanárjelöltek sajátos motivációs mintázatait a magyar szakmai tanárképzés kontextusában.

Az empirikus elemzés során azonosított hat dimenzió – a Külső feltételek és korlátok, az Érzelmi és önreflektív dimenzió, az Értékorientált hivatás, az Életút-újraorientáció, a Tanulás és szakmai fejlődés, valamint a Társadalmi krízis dimenziója - egy új, adaptív és kontextusérzékeny motivációs modell elemei. A Tanári Pályaújraorientációs Motivációs Modell kvalitatív adatokból kiindulva, induktív úton formálódott, és önálló elméleti konstrukcióként értelmezhető, amely túlmutat a leíró elemzés szintjén, és új értelmezési keretet kínál a tanári pályaválasztás komplex, életútalapú folyamatainak megértéséhez.

Az elemzés során azonosított hat dimenzió - Külső feltételek és korlátok; Érzelmi és önreflektív; Értékorientált hivatás; Életút- újraorientáció; Tanulás és szakmai fejlődés; Társadalmi krízis- nem egyszerűen tematikus kategóriák, hanem egy új, adaptív és kontextualizált motivációs modell elemei. A tanulmány tehát, nem a FIT-Choice modell strukturális továbbfejlesztésére vállalkozik. A FIT-Choice keretrendszer ebben a kutatásban deduktív elméleti

kiindulópontként szolgált, míg az empirikus elemzés során létrejövő Tanári Pályaújraorientációs Motivációs Modell (TPMM) induktív, kvalitatív úton formálódott, és attól független elméleti konstrukcióként értelmezhető, hiszen új dimenziókat vezet be - például a Társadalmi krízis és az Életút- újraorientáció-, amelyek a nemzetközi szakirodalomban eddig kevésbé voltak jelen, de a magyar kontextusban meghatározó szerepet töltenek be. A kutatás kvalitatív adatokból születő elméleti fejlesztést valósít meg: az empirikus szövegtörzsek kódolásából önálló elméleti modell bontakozik ki, amely túlmutat a leíró elemzés szintjén, és új értelmezési keretet kínál a tanári pályaválasztás komplex folyamatainak megértéséhez.

A kutatás alapjául a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME) mérnök-tanár-, közgazdász-tanár képzésére jelentkezők felvételi dokumentumai szolgálnak. A motivációs levelek kiemelt szerepe abban áll, hogy feltárja a jelentkezők szakmai identitását, pályaválasztási motivációit és a tanári szerepről alkotott elképzeléseit. A levél funkciója kettős: egyrészt a pályaválasztás tudatosságát és az előzetes tapasztalatok reflektív feldolgozását hivatott bemutatni, másrészt a pedagógiai alkalmasságot és a tanári hivatás iránti elköteleződést értékeli a felvételi bizottság.

A hivatalos útmutató (BME GTK, Műszaki Pedagógia Tanszék, Útmutató a szakmai és motivációs levél megírásához) részletesen meghatározza mind a formai, mind a tartalmi követelményeket. A dokumentum terjedelme legalább két, legfeljebb négy oldal.

Tartalmilag a levél a pályaválasztás racionális és reflektív megindoklását várja el, amelyben a jelentkezőnek személyes tapasztalatokra és konkrét élethelyzetekre kell támaszkodnia. Az önreflexió középpontjában annak bemutatása áll, hogy a jelölt miként jutott el a tanári vagy szakoktatói pályaválasztásához, és hogyan értelmezi saját korábbi tanulási, munkahelyi vagy pedagógiai élményeit e döntés fényében.

A motivációs levél tartalmi részében az alábbi témákat kell röviden érinteni: jelenlegi szakmai tevékenység és tapasztalatok bemutatása, a tanári/szakoktatói pályaválasztásának indoklása, a jövőbeni tanári szerepfelfogás és pedagógusidentitás megfogalmazása, a szakmai fejlődésre vonatkozó elvárások és célok, korábbi pedagógiai tapasztalatok értelmezése (pozitív és negatív élmények, tanulságok, fejlődési irányok), olyan élethelyzetek bemutatása, amelyekben a jelentkező „tanári” szerepben működött, a képzéssel kapcsolatos fejlesztési igények és önmagával szembeni elvárások.

A dokumentum tehát nem csupán formális jelentkezési anyag, hanem önreflektív szakmai narratíva, amely a jelölt személyes tanulási és munkatapasztalatait a tanári hivatás perspektívájából értelmezi.

Összességében a BME felvételi útmutatója a motivációs levél műfaját nem pusztán adminisztratív követelményként kezeli, hanem a tanári habitus és pályaaalkalmasság elsődleges indikátoraként értelmezi. Az így készült levelek elemzése lehetőséget kínál a tanári pályaválasztás mögött meghúzódó értékstruktúrák, életút-narratívák és hivatásértelmezések feltárására.

A vizsgálat célja tehát nem csupán a tanári motivációs mintázatok feltárása, hanem annak bemutatása, miként alakul át a hivatásválasztás érték-, identitás- és életútalapú döntéssé a posztpandémiás korszakban. A kutatás ezzel hidat képez a nemzetközi motivációs elméletek és a hazai empirikus valóság között, hozzájárulva ahhoz, hogy a tanári hivatás újraértelmezése tudományosan is megalapozott, kontextusérzékeny keretben történjen.

Elméleti keretek

A tanári motiváció vizsgálata hosszú múltra tekint vissza, azonban az egységes elméleti keret hiánya sokáig megnehezítette a kutatási eredmények összehasonlíthatóságát (Brookhart és Freeman (1992)). A motivációs tényezőket hagyományosan intrinzik a tanítás iránti személyes elköteleződés, az önmegvalósítás, az érdeklődés és a szakmai kihívás keresése; extrinzik a külső feltételek - anyagi biztonság, státusz, munkaidő, karrierlehetőségek - által befolyásolt tényezők; és altruisztikus a társadalmi hasznosság, a közösség iránti elhivatottság, a gyermekek jövőjére gyakorolt hatás tudata kategóriákba sorolták.

A modern motivációelméletek körében a tanári pályaválasztás empirikus vizsgálatának egyik legmeghatározóbb keretét a Wigfield-Eccles-féle elvárás-érték modell (Eccles 2005) adja. Az elmélet szerint az egyének döntéseit az általuk észlelt siker-várakozások és a különféle értéktípusok (intrinzik érték, hasznossági érték, költség) befolyásolják.

Ezt az elméleti modellt adaptálta Helen M. G. Watt és Paul W. Richardson az oktatás területére, létrehozva a FIT-Choice (Factors Influencing Teaching Choice) modellt és mérőskálát (Watt és Richardson (2007)).

A FIT-Choice (Factors Influencing Teaching Choice) modell a tanári pályaválasztás motivációit komplex, többdimenziós szerkezetben értelmezi, a modell három fő dimenzióra épül:

Szocializációs hatások (Socialisation influences)

Ide tartoznak azok a korai élmények és társas hatások, amelyek formálják az egyén tanítással kapcsolatos attitűdjét: korábbi tanítási/oktatási tapasztalatok; tanári mintaképek és példaképek; a környezet visszajelzései (ösztönzés vagy éppen lebeszélés). Ezek a tapasztalatok alakítják a tanári pálya elsődleges érzelmi és kognitív reprezentációját.

A pályaválasztást alakító motivációs tényezők

Ezek azt mutatják meg, miért vonzónak vagy értékesnek látja valaki a tanári hivatást:

- Feladatjellemzők (Task demand and task return)
- Önészlelés (Self-perceptions)
- Értékalapú motiváció (Intrinsic value)
- Személyes haszon (Personal utility value)
- Társadalmi hasznosság (Social utility value)

Tartalékopcióként választott pálya (Fallback career)

A modell empirikusan validált, és számos nemzetközi vizsgálatban bizonyította megbízhatóságát (Watt és munkatársai, 2012). Ugyanakkor a nemzeti kontextusok közötti különbségek –például a tanári hivatás társadalmi megbecsülése, a munkaerő-piaci feltételek vagy a képzési utak eltérései– szükségessé teszik a modell lokális adaptációját.

A Tanári Pályaújraorientációs Motivációs Modell szükségessége

A 21. század oktatási rendszereiben egyre gyakoribb, hogy a tanári pálya második karrierként jelenik meg. A pályaváltó tanárok sajátos értékorientációval és életút-tapasztalatokkal érkeznek, motivációs mintázataik azonban eltérnek a hagyományos tanárjelöltektől.

A nemzetközi kutatások (Serow és Forrest (1994); Richardson és Watt (2005); Berger és D'Ascoli (2012)) rámutattak, hogy az életút-újratervezés, az értékalapú önreflexió és a társadalmi hozzájárulás igénye meghatározó mozgatórugói a pályaújraorientációnak.

Magyarországon e tendencia különösen releváns a közgádasztanár-, mérnöktanár képzések körében, ahol a hallgatók jelentős része korábbi szakmai identitásából kiindulva épít új, pedagógiai hivatást.

Az általam megfogalmazott Tanári Pályaújraorientációs Motivációs Modell bevezetésének szükségessége két szempontból is megalapozott: egyrészt a tartalmi hiány pótlása fogalmazódik meg: a FIT-Choice modell jól strukturált, de nem képes megragadni a felnőttkori pályaváltás, az érett életkori döntések, a krízis- és értékorientált reflexiók összetett dinamikáját. Másodsorban a magyar kontextusra adaptált dimenziók szükségessége: a hazai pedagógusképzés struktúrája, a pályaváltók demográfiai összetétele és a tanári identitás kulturális jelentése olyan dimenziókat tesznek szükségessé, mint Érzelmi és önreflektív dimenzió, Életút-újraorientációs dimenzió, Értékorientált hivatás dimenzió, Külső feltételek és korlátok, Társadalmi krízis dimenzió, Tanulás és szakmai fejlődés dimenziója.

Ezek a tényezők együttesen írják le, miként formálódik a tanári identitás az újrakezdés, az értékkrízis és a hivatástudat metszéspontjában.

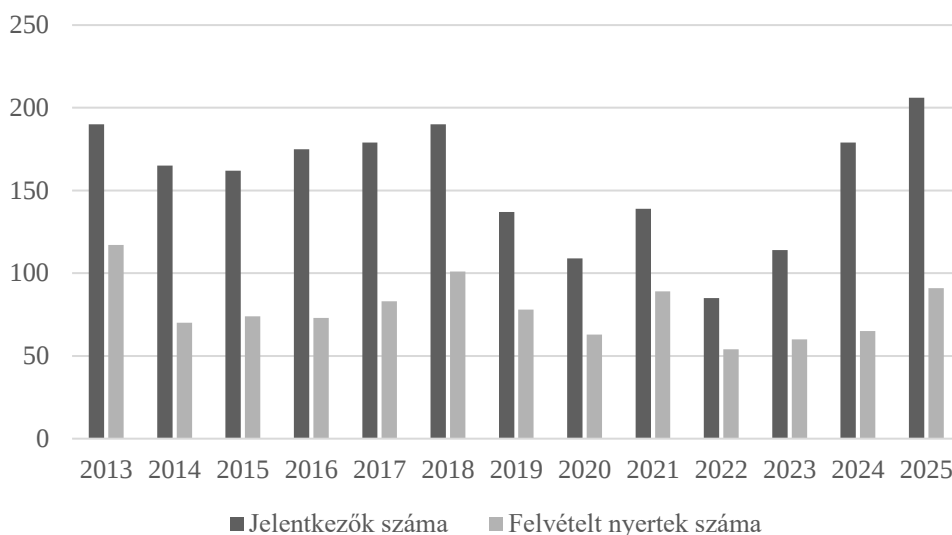
A Tanári Pályaújraorientációs Motivációs Modell (TPMM) egy önálló, kvalitatív megközelítésen alapuló elméleti keret, amely a tanári pályaújraorientációt életút-reflektív folyamatként ragadja meg, és a döntések érzelmi, értékalapú és identitásformáló dimenzióira helyezi a hangsúlyt. A modell nem csupán leíró, hanem diagnosztikus és fejlesztő eszköz is: hozzájárulhat a szakmai tanárképzés, a mentorprogramok és a pályamegtartó stratégiák fejlesztéséhez.

A tanári motiváció újraértelmezése - különösen a második karriert választók esetében - nemcsak a pedagóguspálya megértését, hanem annak presztízsének és fenntarthatóságának erősítését is szolgálja.

A BME tanári mesterképzésére jelentkezők

A szakmai tanárképzésre jelentkező jelöltek száma növekedést mutat, melynek háttérében a későbbiekben bemutatott motivációs tényezők mellett a jogszabályi háttérben bekövetkezett változtatások is szerepet játszhattak, azonban e tényezők egyike sem jelenik meg a motivációs levelek sorai között.

1. ábra Tanári mesterszak- a jelentkezők és a felvettek száma (BME 2013-2025)

Forrás: https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_statistikak, Saját szerkesztés.

A 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet 2021-ben hatályba lépett módosítása lehetővé tette, hogy a tanárképzésben részt vevő hallgatók a tanári szakképzettséget a szakterületük szerinti nem tanári mesterképzéssel párhuzamosan szerezzék meg, amennyiben teljesítik a rendeletben előírt szakképzettségi elemek követelményeit. A Nemzeti Felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény 47. § (6) bekezdése kimondja, hogy a hallgatói állami ösztöndíjas támogatási idő számításánál nem kell figyelembe venni azokat a féléveket, amelyeket a hallgató szakmai tanári mesterszakon vett igénybe. Ennek értelmében a párhuzamos tanárképzés lehet államilag finanszírozott, továbbá nem eredményezi a támogatott félévek „dupla fogyasztát”. A felvétel az intézményen belül, belső felvételi eljárás keretében történik.

A kedvező törvényi változásokra reagálva a 2022/2023-as tanévben egyetemünk elindította a nappali munkarendű, kétféléves mérnök- és közgazdász tanár képzéseket. A 8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet 2023-as módosítása tovább bővítette a képzési lehetőségeket: a tanári mesterszakon – osztott képzésben – a mérnöktanár és közgazdász tanár szakok megfelelő alapszakos oklevél birtokában három féléves képzési formában is meghirdethetők. Amennyiben a jelentkező szakoktató alapidplomával

rendelkezik, a tanári szakképzettség megszerzésének időtartama négy félév. A kétféléves képzésre való belépés feltételei nem változtak.

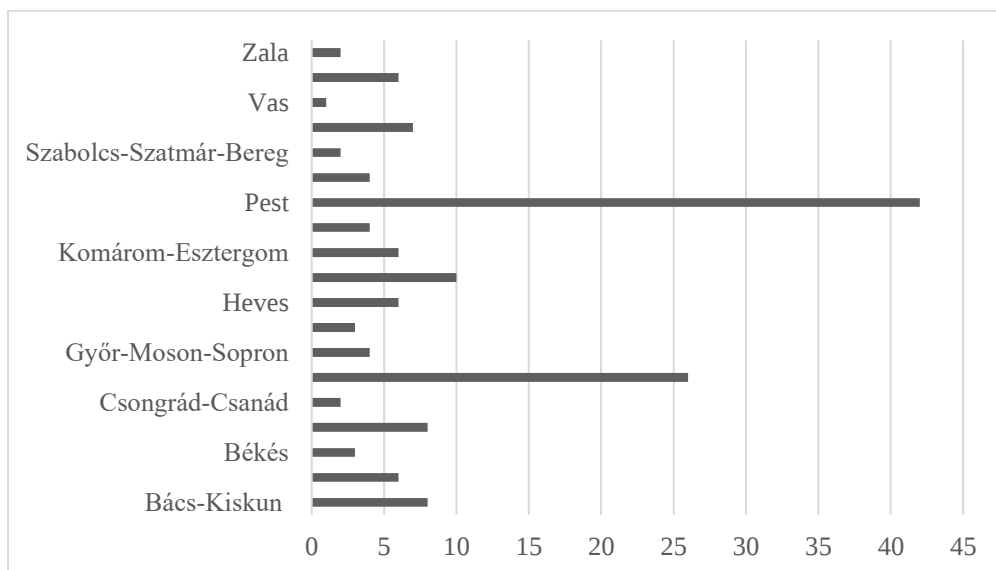
A szakképzés rendszerében is jelentős változások következtek be, a 2019. évi LXXX. a szakképzésről szóló törvény következtében strukturális és jogszabályi változások jelentős hatást gyakoroltak a pályakezdő mérnökök és közgazdászok oktatási szférába történő belépésére. A módosítások eredményeként a szakképzésben oktatókat - „oktató” munkakör-megnevezéssel - kivették a közalkalmazotti jogviszony (Kjt.) hatálya alól, és a Munka Törvénykönyve szerinti foglalkoztatási rendszerbe kerültek át. Ez a lépés rugalmasabb bérgazdálkodást tesz lehetővé, amelynek következtében a fizetések emelése nagyobb arányban valósulhat meg.

A szakképzésben zajló modellváltást módszertani megújulás és innovációorientált fejlesztési folyamat kíséri, amely hozzájárul a rendszer modernizációjához. A képzési tartalmak és módszerek átalakulása - együtt a rugalmasabb foglalkoztatási rendszerrel- vonzerőt jelenthet a fiatal pályakezdők és az innovatív szemléletű pedagógusok számára. (Kanczné és Kattein-Pornói (2023))

Az alábbi grafikonból jól látható, hogy Budapest (56 fő) és Pest vármegye (42 fő) adják a jelentkezők több mint felét, míg a vidéki régiók (pl. Fejér, Jász-Nagykun-Szolnok, Bács-Kiskun) csak mérsékelten képviseltetik magukat, a keleti és délnyugati megyék (Szabolcs, Vas, Zala) szinte alig jelennek meg a jelentkezési térképen.

Ez az adateloszlás alátámasztja, hogy a tanári pályára való belépés főként a fővárosi és agglomerációs térségekben koncentrálódik, ami a munkaerőpiaci és képzési hozzáférésebeli különbségekre is utalhat -ez releváns szempont a tanári pályaujraorientációs motivációs modell társadalmi dimenziójához.

2. ábra A BME tanári mesterképzésre jelentkezők megoszlása vármegyénként (2025)

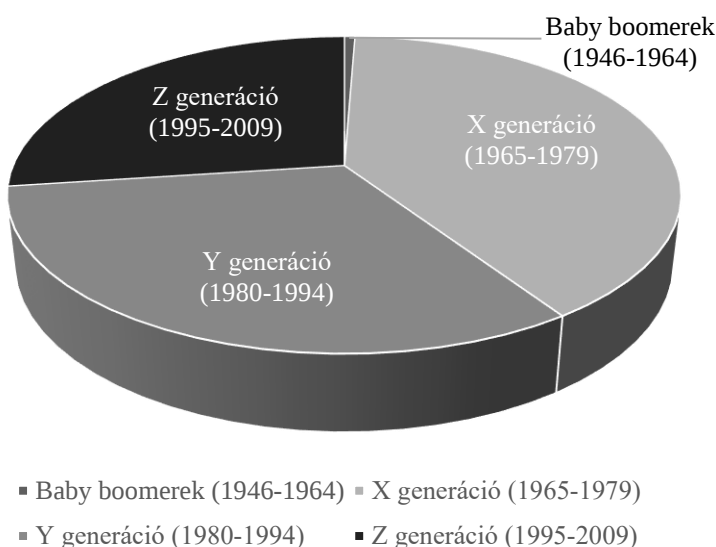

Forrás: https://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarak_statistikak, Saját szerkesztés.

A <https://www.felvi.hu> adatai alapján elmondható, hogy 2025-ben az általános felvételi eljárás keretében 206 fő jelentkezett a BME közgazdász- és mérnöktanári képzésére, akiknek 44,17%-a nyert felvételt, azaz 91 fő. Ha a résztvevők nemek szerinti megoszlását nézzük a felvételi eljárást folytatók között: 125 nő és 81 férfi adta be a jelentkezését, s 38 férfi és 53 nő nyert felvételt.

A minta (N=155) életkori megoszlása a következőképpen alakul: Baby-boomerek (1946–1964): 1 fő; X generáció (1965–1979): 62 fő; Y generáció (1980–1994): 50 fő; Z generáció (1995–2009): 42 fő:

3. ábra A BME tanári mesterképzésére jelentkező generációs megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés

A fenti adatokból egyértelművé válik, hogy a jelentkezők többsége nem friss diplomás, hanem pályaváltó, 30–50 év közötti felnőtt. A legnagyobb százalékos arányban jelennek meg a 46 és 60 év közöttiek, ezt követi az Y generációt adó 31 és 45 közöttiek aránya 32,3%-kal. A Z generáció a 27,1%-os arányával arra enged következtetni, hogy a tanári pálya a fiatal felnőttek esetében is lehet pályaválasztási opció (a tanulmányban elemzett minta főbb demográfiai mutatói közel állnak a lapszám több tanulmányának az eredményeihez, így például Bacsa-Bán és Cserné Aderman 2025; Budai 2025; Máté-Szabó és Márkus 2025; R. Fedor és munkatársai 2025 eredményeihez).

A kutatás módszertani háttere

A kutatás kvalitatív, szöveges adatokon alapuló dokumentumelemzés módszerével valósult meg, amelynek célja a pályaváltó tanárjelöltek motivációinak feltárása és elméleti kategorizálása. A vizsgálat során motivációs levelek tartalomelemzése történt, amely a narratív szövegekben megjelenő jelentések, motívumok, kulcsszavak és visszatérő kognitív-érzelmi mintázatok azonosítására törekedett.

Az elemzés deduktív–induktív, tematikus kódolási eljárással történt: a deduktív kódolás elméleti kiindulópontként szolgált, míg az induktív kódolás az

empirikus szövegtörzs alapján, bottom-up módon alakította ki az új kategóriákat.

Az induktív kódolás első fázisában open coding eljárással, előzetes kategóriák nélkül kerültek azonosításra a szövegben megjelenő jelentésegységek. Ezt követően bottom-up módon, az ismétlődő narratív mintázatok alapján alakultak ki az ideiglenes kategóriák, amelyek axiális kódolás során tematikus dimenziókká szerveződtek. A kódolási döntéseket folyamatos memo-használat kísérte, és az elemzés során szaturációs pontot akkor tekintettem elértnek, amikor új jelentéstartalom már nem jelent meg. A vizsgálat célja nem a hipotézis-tesztelés, hanem modellalkotás volt.

A kutatás mintáját a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mérnök-tanár-, közgazdász-tanár képzéseire jelentkező hallgatók N = 187 darab motivációs levele alkotta (2025-ös felvételi ciklus). A munkatapasztalat tekintetében nagy többségben többéves ipari vagy gazdasági szakmai háttérrel rendelkeznek.

A kulcsszó-kiválasztás és dimenzióalapú kódolás eredményei

A motivációs levelek kvalitatív tartalomelemzése során hat, empirikusan megalapozott motivációs dimenzió azonosítható. A dimenziók elsődlegesen induktív kódolás eredményeként, a szövegtörzsben ismétlődő narratív mintázatok és jelentésstruktúrák mentén formálódtak. Az elemzési folyamat nyitott kódolással indult, amelyet a kódok összevonása és tematikus rendezése követett, lehetővé téve a bottom-up módon kialakuló kategóriarendszer kialakítását.

A deduktív kódolás kizárólag orientáló és értelmezési referenciakeretként szolgált, a nemzetközi motivációkutatás - elsősorban Watt és Richardson (2007) - elméleti dimenziói alapján, anélkül, hogy előre rögzített kategóriák korlátozták volna az induktív feltárást. A kulcsszavak és dimenziók véglegesítése iteratív elemzési ciklusok során történt.

A kódolás megbízhatóságát az Atlas.ti szoftverben végzett memoalapú reflexív elemzés, valamint a kategóriarendszer többszöri felülvizsgálata és finomítása biztosította. Az így létrejövő dimenziók részben kapcsolatba hozhatók a nemzetközi elméleti modellekkel, ugyanakkor önálló, a magyar szakmai tanárképzés kontextusához kötődő motivációs struktúrát rajzolnak ki.

Külső feltételek és korlátok dimenziója

A Külső feltételek és korlátok dimenziója az induktív kódolás során kirajzolódó tematikus egység, amely a tanári pályaválasztás gyakorlati, élethelyzeti és egzisztenciális megfontolásait ragadja meg. A dimenzióhoz kapcsolódó narratívák elsősorban a levelező vagy részidős képzési forma elérhetőségére, a munka és a családi élet összehangolhatóságára, valamint az anyagi biztonság kérdésére reflektálnak.

A dimenzió kulcsszavai (pl. levelező, részidős, munka, család, idő, fizetés, biztonság, megélhetés, rugalmasság) olyan extrinzik motivációs tényezőkre utalnak, amelyek a pályaválasztás strukturális és gazdasági feltételeihez kapcsolódnak. E tartalmak értelmezhetők a nemzetközi motivációkutatás egyes kategóriáival - így például a FIT-Choice modell „Job security”, „Time for family” és „Fallback career” elemeivel -, azonban a jelen elemzésben nem előzetesen rögzített elméleti kategóriák mentén, hanem a szövegkorpusz belső logikája alapján szerveződtek.

A motivációs levelek tanúsága szerint a tanári pálya ebben a dimenzióban gyakran a stabilitás, a kiszámíthatóság és az életvezetési egyensúly szimbolikus terepeként jelenik meg, különösen a pályaváltó hallgatók narratíváiban: *„Két kisgyermek édesanyjaként olyan hivatást kerestem, amely mellett ott lehetek a családommal, mégis értéket teremtek.”*

Mások a munkaidő rugalmasságát emelik ki: *„A tanári pálya lehetőséget ad arra, hogy a munkám és a magánéletem végre egyensúlyba kerüljön.”*

A szakmai tanárképzés hallgatói számára a tanítás gyakran életmódbeli újratervezés és egzisztenciális stabilitás szimbolikáját hordozza: *„A tanításban látom azt a stabilitást, amit a versenyszféra már nem tud nyújtani”* – írja egy pályaváltó közgazdász.

Érzelmi és önreflektív dimenzió

Az Érzelmi és önreflektív dimenzió az induktív elemzés során azonosított tematikus egység, amely a tanári pályára lépéshez kapcsolódó belső felismeréseket, érzelmi bevonódást és identitásreflektív folyamatokat foglalja magában. A dimenzió kulcsszavai (pl. reflexió, ráébredtem, megértettem, önismeret, inspiráció, mentor, kibontakozás) az intrinzik motiváció azon aspektusait jelenítik meg, amelyek az önazonosság, a belső megerősítés és a hivatásérvzés megéléséhez kötődnek.

A tanári pálya választása e dimenzióban nem pusztán racionális döntésként, hanem érzelmileg átélt felismerésként jelenik meg, gyakran egy meghatározó személyes élmény, inspiráló tanár vagy mentor hatására. E tapasztalatok tartalmilag kapcsolatba hozhatók a FIT-Choice modell „Intrinsic career value” kategóriájával, ugyanakkor a jelen kutatásban önálló, induktív módon kialakult jelentésmezőként funkcionálnak.

A levelekben megjelenő narratívák azt jelzik, hogy a tanári pálya az önreflexió és a személyes értelemadás terévé válik, amelyben a korábbi szakmai tapasztalatok új értelmezési keretbe rendeződnek: *„Sokáig nem tudtam, mi hiányzik a munkámból. Aztán amikor segítettem a fiatal kollégáknak, rájöttem: tanítani akarok.”*

„Egykori tanárom példája mutatta meg, hogy a tanítás nem tantárgyakról, hanem emberekről szól.”

Értékorientált dimenzió

Az Értékorientált dimenzió az induktív kódolás során létrejött tematikus kategória, amely a tanári pályaválasztás altruista, erkölcsi és értékalapú motivációit ragadja meg. A dimenzióhoz kapcsolódó kulcsszavak (pl. hivatás, küldetés, szolgálat, értékátadás, felelősség, közjó, példakép) a tanítást mint társadalmi felelősségvállalást és értékközvetítő tevékenységet jelenítik meg.

E motivációk értelmezhetők a FIT-Choice „Make social contribution” skálájával összhangban, ugyanakkor a motivációs levelekben elsősorban belső hivatástudatként, nem pedig külső normatív elvárásként jelennek meg. A tanári szerep ebben a dimenzióban morálisan értelmezett cselekvési térként jelenik meg, amelyben a személyes értékrend és a társadalmi hasznosság szorosan összekapcsolódik.

A levelek tanúsága szerint a tanítás nem csupán foglalkozás, hanem értékalapú életvezetési döntésként jelenik meg: „Tanárként szeretném továbbadni azt a hitet és szorgalmat, amit én is kaptam a mestereimtől.” „A tanítás számomra felelősségvállalás a jövő nemzedékéért.”; „A tanár a közjó szolgálatában áll – ezt a szerepet szeretném méltón betölteni.”

Tanulás és szakmai fejlődés dimenziója

A Tanulás és szakmai fejlődés dimenziója induktív módon azonosított tematikus egység, amely a tanári hivatást kompetenciaalapú, folyamatos tanulási és fejlődési folyamatként értelmezi. A dimenzió kulcsszavai (pl.

pedagógia, pszichológia, szakmódszertan, digitális tanulás, generációk, értékelés, szakmai fejlődés) a tudásorientált intrinzik motivációkat reprezentálják.

A tanári pálya ebben az értelmezésben szakmai kihívásként és reflexív tanulási térként jelenik meg, amely összefüggésbe hozható a FIT-Choice „Professional development and aspirations” komponensével. A narratívák hangsúlyozzák a tanár tanuló szerepét, valamint a tanítás és tanulás kölcsönös, dialogikus természetét.

A dimenzió a tanári identitás fejlődésorientált, nyitott és adaptív értelmezését rajzolja ki, melyet a motivációs levelekben olvasható gondolatok megerősítenek: *„A tanári hivatásban az a legszebb, hogy az ember sosem kész – minden nap tanulok valami újat.”*; *„A diákjaimtól sokszor többet tanulok, mint ők tőlem.”*; *„A pedagógiai tudás számomra új szakmai horizontot nyit.”*

Életút-újraorientáció dimenziója

Az Életút-újraorientáció dimenziója az induktív elemzés során kirajzolódó, önálló tematikus egység, amely a tanári pálya választását reflektív életút-újratervezési folyamatként értelmezi. A dimenzió kulcsszavai (pl. másoddiploma, pályaváltás, újratervezés, értelmes munka) arra utalnak, hogy a tanári pályára lépők jelentős része döntését tudatos, hosszabb életúti reflexió eredményeként hozza meg.

A levelek narratívái szerint a tanítás nem elsődleges karrierként, hanem átgondolt második hivatásként jelenik meg, amelyben a korábbi szakmai tapasztalatok és a pedagógusszerep integrálódnak. E dimenzió a modell egyik legmarkánsabb innovatív eleme, mivel nem illeszthető sem a FIT-Choice, sem más klasszikus motivációs modellek önálló kategóriái közé.

A tanári pálya ebben az értelemben az önmegvalósítás és az értelmes munka keresésének integrált válaszaként jelenik meg: *„Tizenöt évig dolgoztam a gazdasági szférában, de egyre inkább éreztem, hogy hiányzik valami – a munka értelme.”*; *„A mérnöki pálya után a tanításban találtam meg azt az értelmes célt, amit mindig is kerestem.”*

Társadalmi krízis dimenziója

A Társadalmi krízis dimenziója induktív elemzés eredményeként azonosított tematikus kategória, amely a tanári pályaválasztás társadalmi, történeti és válságkontekstuális beágyazottságát teszi értelmezhetővé. A dimenzió

kulcsszavai (pl. Covid, járvány, karantén, tanárhiány, krízis, rendszer, szükség) a pályaválasztást befolyásoló kontextuális nyomásokat és morális dilemmákat ragadják meg.

A motivációs levelekben e narratívák gyakran a Covid-19 járvány tapasztalataival, az oktatási rendszer sérülékenységének felismerésével és a tanárhiány problematikájával kapcsolódnak össze: „*A Covid idején láttam, mennyire nélkülözhetetlenek a tanárok – akkor döntöttem el, hogy tanár leszek.*”; „*A digitális oktatás alatt értettem meg, milyen fontos az emberi kapcsolat. Ezt szeretném visszaadni.*”; „*Nem a krízis elől menekülök, hanem beleállok: a tanítás most hivatás és válasz is a válságra.*” A tanári pálya ebben a dimenzióban nem menekülési útvonalként, hanem tudatos morális válaszként jelenik meg a társadalmi kihívásokra.

Ez a dimenzió olyan társadalmi érzékenységet és felelősségtudatot artikulál, amely más motivációs modellekben nem jelenik meg önálló kategóriaként.

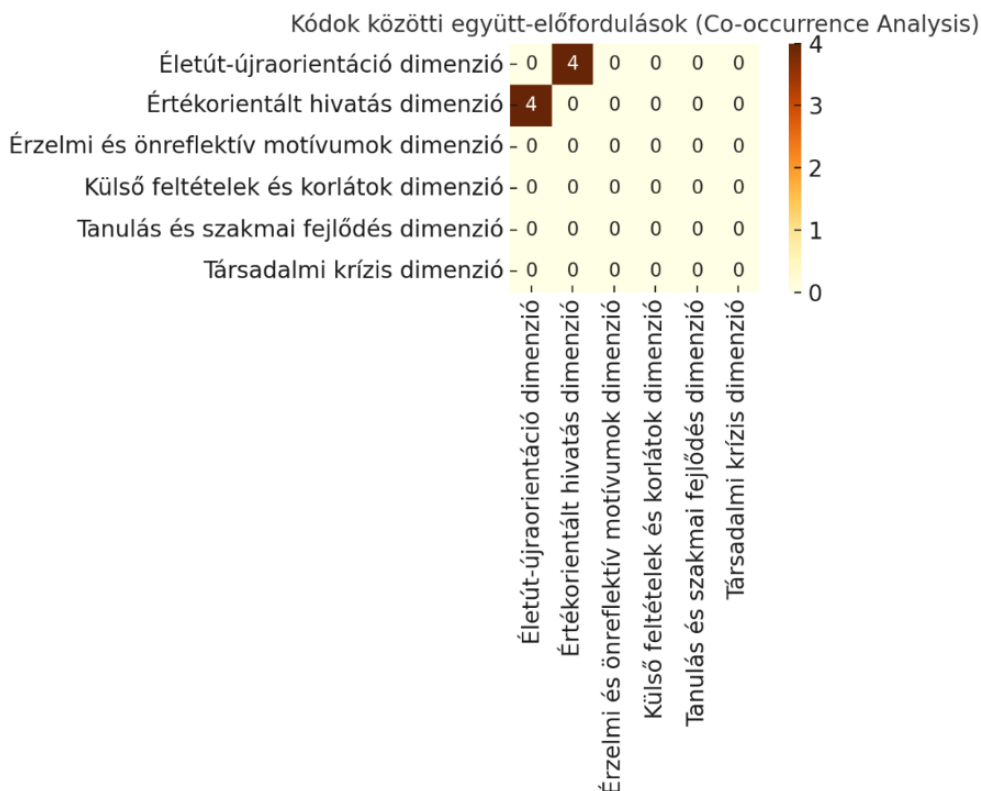
Összefoglalásként megállapítható, hogy az V. és VI. dimenziók kizárólag induktív módon, a szövegtörzs sajátosságai alapján formálódtak, és nem vezethetők vissza egyetlen korábbi motivációs modell önálló kategóriáira sem. A kulcsszavak ebben az értelemben nem pusztán lexikai egységek, hanem komplex jelentésmezők, amelyek a tanári pályaválasztás mögötti motivációs struktúrák nyelvi manifesztációiként értelmezhetők.

Az Atlas.ti szoftver alkalmazása lehetővé tette a motivációs levelek dimenzióalapú strukturálását és összehasonlíthatóságát, miközben az elemzés megőrizte a kvalitatív értelmezés mélységét és a személyes narratívák kontextusérzékenységét.

Kódok közötti együtt-előfordulások a motivációs levelekben

A kvalitatív tartalomelemzés során kialakított kódrendszer dimenziói közötti kapcsolatok vizsgálata az Atlas.ti szoftver Code Co-occurrence Analysis funkciójával történt. A 4. ábra egy hőtérképes vizualizáció segítségével szemlélteti az egyes motivációs dimenziók - így a Külső feltételek és korlátok, az Értékkororientált hivatás, az Életút-újraorientáció, az Érzelmi és önreflektív dimenzió, valamint a Tanulási és szakmai fejlődés - azonos szövegegységen belüli együtt-előfordulási mintázatait.

4. ábra Kódok közötti együtt-előfordulások a motivációs levelekben

Forrás: Saját szerkesztés (Atlas.ti)

A vizualizációban megjelenő számszerű értékek (0–4 közötti skálán) nem oksági kapcsolatot, hanem tematikus koherenciaszintet jeleznek, vagyis azt, hogy az adott dimenziók milyen gyakran jelennek meg együtt ugyanazon narratív kontextusban.

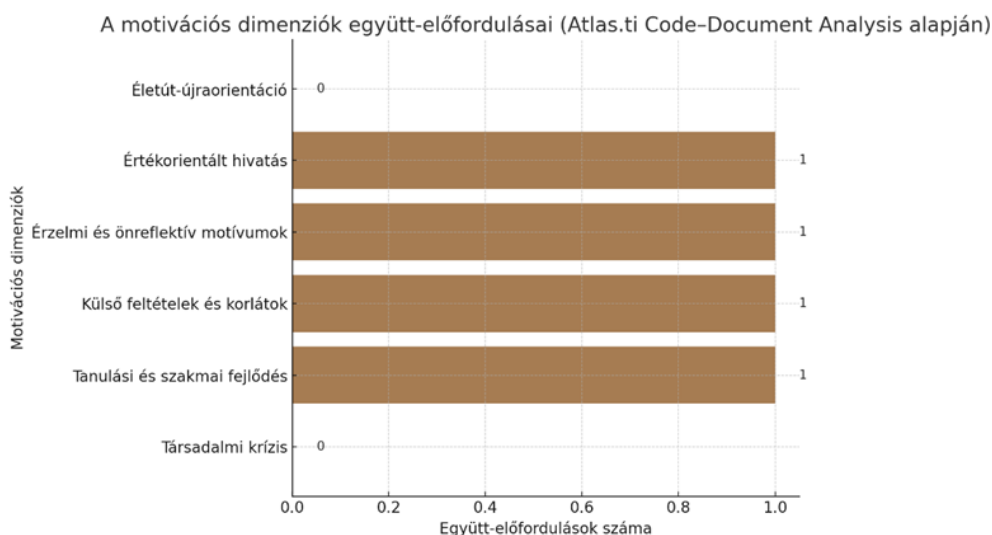
A hőtérkép alapján az Életút-újraorientáció dimenziója és az Értékorientált hivatás dimenziója között figyelhető meg a legerősebb együtt-előfordulás (4-es érték). Ez arra utal, hogy a tanári pályaváltás narratívái gyakran egyszerre jelenítik meg az életút-reflexív újratervezést és az értékalapú hivatásértelmezést. Ez az összefüggés összhangban áll a Tanári Pályaújraorientációs Motivációs Modell (TPMM) azon alapfeltevésével, miszerint a tanári pályára lépés nem pusztán pragmatikus döntés, hanem az identitás újrastrukturálásának és a hivatástudat újraértelmezésének folyamata.

A Code-Document elemzés eredményei azt mutatják, hogy a Külső feltételek és korlátok dimenziója fordul elő leggyakrabban a vizsgált motivációs

levelekben, ami a pályaválasztást befolyásoló élethelyzeti tényezők - munkaidő, családi kötelezettségek, anyagi biztonság - hangsúlyos jelenlétére utal. Ugyanakkor az együtt-előfordulási mintázatok alapján e dimenzió ritkábban kapcsolódik szorosan más motivációs területekhez, ami a döntések racionális, strukturális oldalát jelzi.

Az 5. ábra nem a kódok közötti tematikus együtt-előfordulást, hanem a motivációs dimenziók dokumentumszintű együttes jelenlétét szemlélteti. A vizualizáció azt mutatja, hogy négy dimenzió - az Értékorientált hivatás, az Érzelmi és önreflektív dimenzió, a Külső feltételek és korlátok, valamint a Tanulási és szakmai fejlődés - azonos gyakorisággal jelenik meg közös dokumentumokban, ami arra utal, hogy ezek a motivációs tényezők gyakran egymást kiegészítve strukturálják a pályaváltási narratívákat.

5. ábra A motivációs dimenziók együtt előfordulásai

Forrás: Saját szerkesztés (Atlas.ti)

Ezzel szemben az Életút-újraorientáció és a Társadalmi krízis dimenziója inkább önálló, izolált motívumként jelenik meg, ami az életút-szintű reflexiók és a társadalmi kontextus elkülönülő értelmezési szerepére utal.

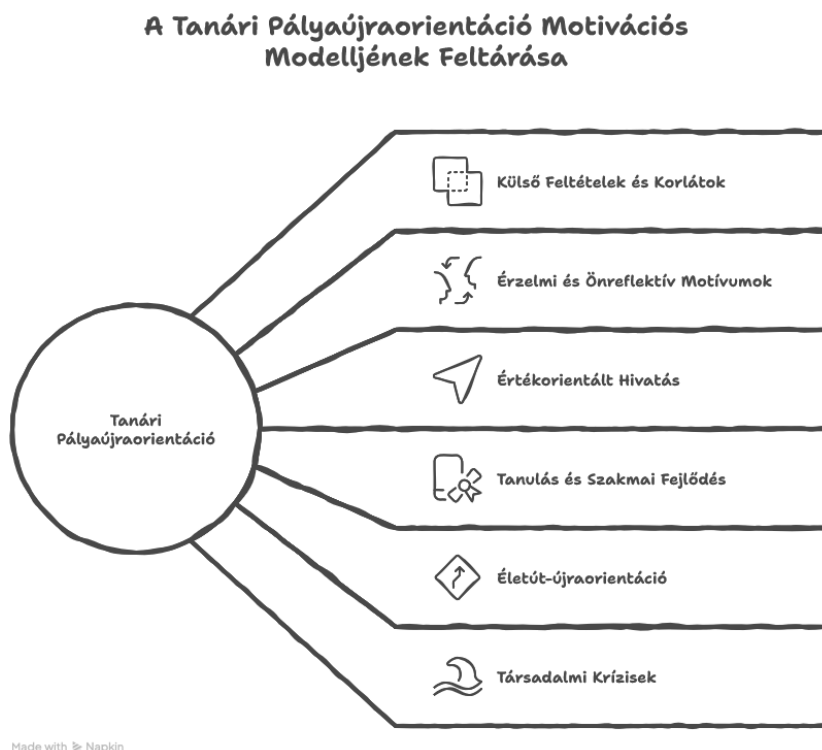
Eredményeik összességében megalapozzák a Tanári Pályaújraorientációs Motivációs Modell (TPMM) kialakítását, amely a tanári pályára lépést nem statikus pályaválasztási aktusként, hanem életút-reflektív, többszintű motivációs folyamatként értelmezi. A FIT-Choice modell ebben az értelmezési keretben deduktív elméleti referenciaként szolgál, míg a TPMM önálló, induktív úton

kialakított modellként írja le a felnőttkori tanári pályaujraorientáció sajátos motivációs szerkezetét.

Összefoglaló – A Tanári Pályaujraorientációs Motivációs Modell (TPMM) létjogosultsága

A Tanári Pályaujraorientációs Motivációs Modell (TPMM) (6. ábra) értelmezési háttérét az elvárás–érték elmélet, valamint a Watt és Richardson (2007) által kidolgozott FIT-Choice modell képezi, amelyek deduktív elméleti referenciapontként szolgáltak az elemzés során. A TPMM ugyanakkor nem ezen modellek továbbfejlesztéseként, hanem önálló, induktív kvalitatív elemzés eredményeként jött létre, és azoktól tartalmilag elkülönülő dimenziókat is azonosít.

6. ábra A Tanári Pályaujraorientációs Motivációs Modell dimenziói

Forrás: Saját szerkesztés (Napkin.ai)

Míg a FIT-Choice modell elsősorban a tanári pályára lépés általános motivációs kategóriáit ragadja meg, a TPMM az életút-reflektív és identitásorientált megközelítést helyezi előtérbe. A modell olyan dimenziókat

emel be, amelyek kifejezetten a felnőttkori pályaváltás tapasztalatához, a tanári identitás újradefiniálásához, valamint a szakmai önmegvalósítás és értékalapú elköteleződés folyamataihoz kapcsolódnak.

A kutatás eredményei arra utalnak, hogy a pályaváltó hallgatók döntéseit elsősorban értékvezérelt és identitásalapú motívumok strukturálják, mint a tanári hivatással való azonosulás, a társadalmi hasznosság iránti igény és a személyes életút tudatos újraszervezése (lásd ehhez: R. Fedor és munkatársai 2025 eredményeit). A TPMM e komplex motívációs struktúrát értelmezési keretként ragadja meg, amely egyaránt alkalmazható a tanárképzés elemző, támogató és reflexív folyamataiban.

A modell gyakorlati relevanciája különösen a szakmai tanárképzésben hangsúlyos, ahol hozzájárulhat a pályaszocializáció, a mentorálás és a tanári identitás tudatos formálásának támogatásához. Elméleti szinten a TPMM új perspektívát kínál a motívációkutatás számára azáltal, hogy képes leírni a tanári hivatás kortárs, életút- és értékalapú értelmezését egy változó társadalmi környezetben.

A Tanári Pályaújraorientációs Motívációs Modell így kapcsolódási pontot teremt a klasszikus motívációelméletek és a 21. századi reflektív tanárképzés szemlélete között, és önálló tudományos hozzájárulást kínál a szakmai tanárképzés kontextusában értelmezett tanári pályaválasztás kutatásához. Az így létrejövő dimenziók részben kapcsolatba hozhatók a nemzetközi elméleti modellekkel, ugyanakkor önálló, a magyar szakmai tanárképzés kontextusához kötődő motívációs struktúrát rajzolnak ki.

Összességében elmondható, hogy a Tanári Pályaújraorientációs Motívációs Modell (TPMM) olyan kvalitatív elemzésen alapuló értelmezési keret, amely a tanári pályára történő belépést és pályaváltást életút-reflektív, értékorientált és identitásalapú motívációs folyamatként ragadja meg. A modell deduktív referenciaként támaszkodik a nemzetközi motívációkutatás meghatározó elméleti kereteire, miközben induktív módon azonosítja azokat a dimenziókat, amelyek a felnőttkori pályaváltás, a társadalmi kontextus és a tanári identitás újradefiniálásának sajátos összefüggéseit írják le. A TPMM elméleti és gyakorlati értelemben egyaránt hozzájárul a tanári pályaválasztás kortárs értelmezéséhez, különös tekintettel a szakmai tanárképzésre és a pályaszocializáció támogatására.

Felhasznált irodalom

1. Berger J.-L; D'Ascoli Y. (2012): Becoming a VET teacher: Investigating the determinants of career choice and their relation to perceptions about prior occupation. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 40. 3. 319–343.
2. Bacsa-Bán Anetta; Cserné Adermann Gizella (2025): „Késleltetett elhivatottság” - A szakoktatói rekrutáció folyamata és a tanulók erősségeinek feltárása. *Acta Medicinae et Sociologica*, 16(41). 70-100.
3. Brookhart S. M; Freeman D. J. (1992): Characteristics of entering teacher candidates. *Review of Educational Research*, 62. 37–60.
4. Budai Gábor (2025): Miért lesz valakiből szakoktató? - A szakmai tanárképzés rekrutációjának és motivációinak feltárása. *Acta Medicinae et Sociologica*, 16(41). 101-121.
5. Eccles J. S. (2005): Studying gender and ethnic differences in participation in math, physical science, and information technology. *New Directions in Child and Adolescent Development*, 110(Winter). 7–14.
6. Fónai Mihály; Csonka Éva (2023): A végzett pedagógusok diplomás pályakövetése. *Educatio* 32 (1): 85-106. DOI: 10.1556/2063.32.2023.1.6
7. Fónai Mihály; Szabó Diána (2024): Gyógypedagógia szakos hallgatók és pályakezdő gyógypedagógusok társadalmi háttere, pályaelképzelései és a pályakezdés jellegzetességei II. *Esély*, 35(4). 37-57.
8. Hercz Mária (2005): Pedagógusok szakember- és gyermekképe. *Magyar Pedagógia* 105. 2. sz. 153–184.
9. Kanczné Nagy Katalin; Katteín-Pornói, Rita (2023): A 21. század nevelési kihívásai a szakképzésben Budapest, Magyarország: Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Műszaki Pedagógia Tanszék.
10. Köcséné Szabó Ildikó (2001): Tanárokat képez-e a tanárképző főiskola?: (Pályaszocializációs vizsgálat a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán) In: Boreczky Ágnes; Meleg Csilla (szerk.) *Pedagógiai Műhely: Beszélgetések : In honorem Vastagh Zoltán Pécs, Magyarország : Pécsi Tudományegyetem Tanárképző Intézet* 57-64.
11. Nemzeti Felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény 47. § (6).
12. Máté-Szabó Barbara; Márkus Edina (2025): Mit mutat a szakmai tanárképzés világa? A szakmai tanárképzés hallgatóinak szociokulturális

- háttér és tanulási motivációi. *Acta Medicinae et Sociologica*, 16(41). 37-69.
13. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1100204.TV> Letöltés ideje: 2025. 10. 12.
14. Paksi Borbála; Schmidt Andrea; Magi Anna; Eisinger Andrea; Felvinczi Katalin (2015): Gyakorló pedagógusok pályamotivációi. *Educatio*. 1. 63–79.
15. Pócsik Orsolya (2015): Pedagógusdinasztiák létjogosultsága pedagógus karrierpályák tükrében. *Iskolakultúra* 7–8. 102–112.
16. R. Fedor Anita; Fónai Mihály; Fábián Gergely; Lángi Viktória; Nagyné Kondor Rita (2025): Szakmai tanárképzés a Debreceni Egyetemen: egy kutatás tapasztalatai – A szakválasztás háttere, okok, indítékok és outputok. *Acta Medicinae et Sociologica*, 16(41). 122-152.
17. Richardson P. W; Watt H. M. G. (2005): ‘I’ve decided to become a teacher’: Influences on career change. *Teaching and Teacher Education*, 21. 475–489.
18. Serow R. C; Forrest K. D. (1994): Motives and circumstances: Occupational-change experiences of prospective late-entry teachers. *Teaching and Teacher Education*, 10. 5. 555–563.
19. Thun Éva (2014): A pedagógusnők élettörténet-narratívákban elbeszélte szakmai identitáskonstrukciója. In: Bognárné Kocsis Judit (szerk.): *Tanulmányok a pedagógia világából. Írások a neveléstudományi műhelyből.* Pannon Egyetem, Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar, Veszprém, 38–55.
20. Útmutató a szakmai és motivációs levél megírásához. <https://www.mpt.bme.hu/wp-content/uploads/2021/04/%C3%A9Atmutat%C3%B3-a-szakmai-%C3%A9s-motiv%C3%A1ci%C3%B3s-lev%C3%A9l-meg%C3%ADr%C3%A1s%C3%A1hoz.pdf> Letöltése ideje: 2025. 10. 19.
21. Watt H. M. G; Richardson P. W. (2007): Motivational factors influencing teaching as a career choice: Development and validation of the FIT-Choice scale. *Journal of Experimental Education*, 75. 167–202.
22. Watt H. M. G; Richardson P. W; Klusmann U; Kunter M; Beyer B; Trautwein U; Baumert J. (2012): Motivations for choosing teaching as a career: An international comparison using the FIT-Choice scale. *Teaching and Teacher Education*, 28. 791–805.

Hivatkozások

2019. évi LXXX. törvény a szakképzésről
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1900080.tv> Letöltés ideje: 2025. 10. 09.

8/2013. (I. 30.) EMMI rendelet: a tanári felkészítés követelményeiről és a tanári képesítések megszerzéséről.

<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300008.emm> Letöltés ideje: 2025. 10. 18.